

*una caritate,
una regula,
similibusque
vivamus moribus*

*Liturgia est culmen
ad quod actio Ecclesiae tendit
et simul fons unde
omnis eius virtus emanat.*

SECRETARIUS LITURGIÆ
Ordinis Cisterciensis

Okólnik liturgiczny 2018-1

Opactwo Heiligenkreuz, 4 lipca 2018 r.

Drogie siostry, drodzy współbracia!

Od lipca 2017 r. wydarzyło się nieco w dziedzinie liturgii, dlatego pozwalam sobie na przesłanie kolejnego okólnika.

Thesaurus Liturgiae O.Cist.

Jak już wspomniano w liście z 2017 r., „Thesaurus Liturgiae O.Cist.“ jest dostępny online. Aż do dziś nie był użytkowany. Ucieszę się, jeśli się to zmieni i zapraszam wszystkich serdecznie do współpracy. Oto adres nowej strony: www.liturgia-ocist.org. Za propozycje dalszych zmian i ulepszeń będę wdzięczny.

Hymnarium Cystersów

wypracowanie s. Michaela Arnaud O.Cist. (Rieunette)

Pierwsi cystersi użytkowali w *Novum Monasterium* teksty liturgiczne zabrane z Molesme. Znakiem rozpoznawczym mnichów pod rządami opata Stefana Hardinga były pęd za autentycznością, jaki i starania o jak najwierniejsze przestrzeganie reguły. Około 1108 r. wysłali oni z tego powodu własnych kopistów do Mediolanu: mieli za zadanie stworzyć odpis hymnarium, które uchodziło za oryginał tekstu św. Ambrożego. Rezultatem było hymnarium z 34 tekstów z 19 różnymi melodiami. Około 20 lat było ono w użyciu, ale nie zadowalało użytkowników. Za bardzo przeważały w całości powtórzenia, zaś melodie ambrożyjskie były sprzeczne z burgundzkimi przyzwyczajeniami. Tak po rządach opata Stefana Hardinga, z końcem lat 30. XII wieku, kapituła generalna Bernarda z Clairvaux zdecydowała o rewizji oficjum.

Bernard i jego współpracownicy oparli się na uroczystym rozporządzeniu Stefana Hardinga. Następujące spostrzeżenie było dla nich punktem wyjścia: RB mówi czterokrotnie o tzw. *Ambrosianum*, w związku z wigiliami (RB 9,4), jutrznią (RB 12,4; 13,11) i nieszporem (RB 18,8). W godzinach mniejszych używa ona natomiast terminu „Hymnus“ (hymn). Z powodu tego odkrycia do hymnarium dodano 21 nie mediolańskich tekstów, które na nowo wprowadzono do cykli i świąt, wprowadzając do tercji i komplety. Wszystkie te teksty znalazły się już w hymnarium z Molesme, za wyjątkiem *Summi largitor*; tak stało się znowu możliwe, kantorzy śpiewali wielkie klasyki, jak np. *Vexilla regis* w Wielkim Tygodniu, *Conditor alme* w okresie Adwentu, czy *Quem terra pontus* w

święta maryjne. Ponieważ szanowano te same zasady, jak pierwsze generacje, zachowano 34 proste hymny, jednak z pewnymi wariantami z powodu nauczania. Aby otrzymać w tekstach różnorodność, podzielono je wg wówczas używanej zasady: śpiewano cały hymn na niesporach, zaś w wigiliach i jutrzni tylko do połowy.

Z melodiami natomiast postąpiono mniej delikatnie: większość zmodyfikowano, 6 z nich całkowicie wyeliminowano, zaś inne, najczęściej tradycyjne wprowadzono na nowo. Waddell zidentyfikował 7 nowych melodii, z których 4 ostatnie są prawdziwymi cysterskimi twórcami: *Optatis votis omnium*, *Almi prophete* (dziś na *Aurea lucis*), *O quam glorifica*, *Deus tuorum militum*, *Mysterium ecclesiae*, *Iesu nostra redemptio* oraz *Iam Christus astra* – wszystkie zaś bardzo wyraziste i o wysokiej intensywności emocjonalnej. Dochodzi się tu do zbioru 55 tekstów na 37 melodii, bardzo wiernie przekazywana do soboru trydenckiego z niewieloma dodatkami, zależnie poprzez wprowadzenie nowych świąt liturgicznych: Bożego Ciała, uroczystości św. Bernarda, Nawiedzenia NMP; świąt św. Anny, św. Józefa, Aniołów Stróżów.

W roku 1656, jako realizację postanowień soboru trydenckiego, opat Claude Vaussin wydaje *Breviarium cistercium iuxta ritum romanum*: wszystkie świąteczne hymny z tereji i komplety, z wyjątkiem *Veni Creator*, zostały przeniesione do godzin większych. Melodie poprzedzającego hymnarium zostały zachowane, pojawiły się jednak pewne cysterskie dzieła w oficjum: które to hymny stworzono wówczas dla świąt wszystkich świętych zakonu, czy *Iesu dulcis memoria*, w XII w. stworzył angielski cysters dla święta Najświętszego Serca Pana Jezusa. Tradycja ambrożyńska w większości upada. Należałoby sobie postawić pytanie, czy cystersi w ogóle jej przyznają wartość. Zauważa się intencje, że utrzymano znaczną wariację tekstów, czy dla okresów liturgicznych nawet różne hymny, dla całego tygodnia roboczego jednak jeden hymn wigilii, jutrzni i niesporów, zamiast przewidywania jednego hymnu dla danego dnia w brewiarzu rzymskim.

W czasie XX wieku odnowa liturgiczna podkreśla m. in. skarb ambrożyński, który w rzymskim brewiarzu z 1974 znajduje swoje pewne miejsce w hymnach: *Veni Redemptor gentium*, *Iam surgit hora tertia*, *Hic est dies verus Dei*, które stanowią wybrane przykłady. Kierunki wskazań soboru (krytyka tekstu, metoda historyczno-krytyczna, odnowiona wykładnia teologiczna, warianty tekstu) motywowała także redaktorów *Liturgia Horarum*, którzy przepracowali używane teksty lub zastąpili je nowymi, w szczególności dla świąt świętych Kościoła. Konwenty cysterskie starały się odtąd, odpowiadając na różne upodobania, dojść do harmonijnej syntezy od zachowania dziedzictwa cysterskiego i dopasowania do potrzeb naszych czasów, jak i liturgii całego Kościoła.

ródl:

Ms: Lichtenhal 28 et 32, c. 1250, Badische Landesbibliothek Karlsruhe | <http://digital.blb-karlsruhe.de/blbhs/content/titleinfo/1156504> | Pöblet 16, 13. Jahrhundert. biblioteca@poblet.cat | Neuburg (1400) <http://www.literature.at/viewer.alo?objid=1136&viewmode=fullscreen&scale=1.25&rotate=&page=579>; | Sedlec (1700), Ms. XIII A 12, Prague, Národní knihovna České republiky (Státní knihovna CSR) | http://v2.manuscriptorium.com/apps/main/en/index.php?request=show_tei_digidoc&docId=rep_remake124&client= | Hymnarium cisterciense Westmalle 1952 <http://splendorveritatis.org/hymnarium/index.html>. | B. Kaul, *Le Psautier cistercien*, *Collectanea* 13 (1951), 257–272. | E. Willems, *Esquisse historique de l'Ordre de Cîteaux*, 1958, 230–233. | Chr. Waddell, *The twelfth century cistercian hymnal*, 1984. | A. Scarcez, *Vortrag in Boulaur am 2./3. Dezember 2016*.

Przykład:

Przekształcenie melodii ambrożyńskiej przez Świętego Bernarda i jego współpracowników: *Agathae sacrae virginis*

B. Milanese Melody

= Melody XV *

B. Melody

Melody 33

Aktualności z Kościoła i zakonu

Po potwierdzeniu przez Ojca Świętego Franciszka męczeństwa Jánosa Brennera 8 listopada 2017 r., mógł on zostać 1 maja 2018 r. w Szombathely beatyfikowany przez kard. Angelo Amato. Nowy błogosławiony wstąpił w 1950 r. do Opactwa Zirc, rok później w Budapeszcie składa śluby czasowe do tego klasztoru; jego imię zakonne brzmiało Atanazy. Potem jednak wstępuje do seminarium duchownego w Steinamanger; gdy to zostaje rozwiązane przez reżim komunistyczny, poprzez seminarium w Raab kontynuuje kształcenie: Wyświęcony w 1955 r. dla Diecezji Steinamanger. O czym publicznie nie mówiono, Janos Brenner po ukończeniu pierwszego triennium w roku 1954 ponownie składa śluby czasowe, ale w dziś mało małej znanej formie „vota simplicia perpetua”. jako kapłan Janos Brenner nocą 15 grudnia 1957 r. został wezwany do wsi Zsida, aby udzielić komunii świętej w nagłym wypadku, został tamże napadnięty i zabity 32 ciosami nożem. Był wówczas drugi rok gorliwym kapłanem, inkardynowany w Diecezji Steinamanger, jak również w siódmym roku swoich ślubów czasowych. Na wyraźne życzenie naszego opata generalnego nowy błogosławiony ma być dodany do naszego zakonnego kalendarza. Gdy pojawi się odpowiedni dekret Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów wraz z formularzem mszy świętej, podam to do wiadomości. Zaaprobowana jest już oracja (Kolekta) w języku łacińskim:

„Deus, qui ad illústrandam Ecclésiam tuam beátum Ioánnem martyrii victória decoráre dignátus es, concéde propítius, ut, sicut ipse domínicae passiónis imitátor fuit, ita nos, per eius vestígia gradiéntes, ad gáudia sempitérna pervenire mereámur. Per Dominum.“

Wspominać go będziemy 15 grudnia.

Watykan precyzuje obchodzenie się z relikwiami w Kościele. Na temat ten odpowiednia dykasteria ds. kanonizacyjnych opublikowała instrukcje, której adresatami są głównie biskupi. Ma on pomóc wyjaśnić, jak potwierdzać prawdziwość relikwii oraz jak się z nimi obchodzić. Tak wymaga się o wystąpienie się o własne zezwolenie watykańskie, aby rozdzielać części zmarłego, który miałby być beatyfikowany i kanonizowany. Surowo zabronione pozostają sprzedaż i handel relikwiami. W prawie kanonicznym z 1983 r. reguluje to Kanon 1190.

Dekretem „Lætitia plena“ z 11 lutego 2018 Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów postanawia, że przyszłości poniedziałek po Zesłaniu Ducha Świętego ma być świętowany jako wspomnienie NMP Matki Kościoła. Jak przypomina w komentarzu do dekretu prefekt Kongregacji kard. Robert Sarah, Maryja Matka Kościoła była już dotąd wspomniana tego dnia w dwóch Kościołach lokalnych: w Polsce i Argentynie. „Wspomnienie to będzie odtąd dodane do wszystkich kalendarzy i ksiąg liturgicznych (mszał i liturgia godzin); odpowiednie teksty liturgiczne dołączono do dekretu: o ich tłumaczenia powinny zatroszczyć się poszczególne episkopaty, aby je zaaprobować i po

potwierdzeniu przez to dykasterium, należy je wydać. [...] Tam zaś, gdzie obchody NMP Matki Kościoła obchodzono według zaaprobowanego prawa partykularnego innego dnia o wyższej randze, może być ono także w przyszłości obchodzić w ten sam sposób.¹ Jako formularz mszalny należy wykorzystać mszę wotywną „Mater Maria Ecclesiae Matre“ (Missale Romanum str. 1172). Jako perykopy czytać: Rdz 3,9-15.20 lub Dz 1,12-14; Psalm responsoryjny Ps 86 (87),1-2.3.5.6-7, J 19,25-34. W liturgii godzin: godzina czytań: hymn „O virgo mater, filia“, 2. czytanie z AAS 56 [1964], 1015-1016, jutrznia: hymn „Quae caritatis fulgidum“, antyfona do Benedictus: Erant discipuli perseverantes unanimes in oratione, cum Maria matre Iesu.”, nieszpory: hymn „Virgo, mater Ecclesiae“ lub „Ave, maris stella“, ant. do Magnificat: „Dixit Dominus matri suae: Mulier, ecce filius tuus. Ad discipulum autem: Ecce mater tua.“, pozostałe teksty ze wspomnienia NMP.

Informacja dla krajów niemieckojęzycznych: W modlitwach Eucharystycznych II-IV należy w przyszłości św. Józefa nazywać „Bräutigam der seligen Jungfrau Maria“ (oblubieńcem NMP), nie jako „błogosławionym“, lecz jako „świętym“ (Prot. N. 369/17, 31 czerwca 2017).

Papież Franciszek wielokrotnie wskazywał, że prośba Modlitwy Pańskiej „nie wódz nas na pokuszenie“ nie jest dla niego optymalnym tłumaczeniem. Ojciec Święty wywołał tą wypowiedzią ostrą dyskusję. Podkreślam, że dla liturgii tłumaczenie zatwierdzone przez Stolicę Apostolską pozostaje ważne i użytkowane. Byłoby niewłaściwym krokiem samowolnie podejmować zmiany.

Swoim najnowszym *motu proprio* „Magnum principium“ papież Franciszek reguluje współpracę między episkopatem i Stolicą Apostolską, jeśli chodzi o nowe tłumaczenia (ogólnokościelnych) liturgicznych ksiąg. Episkopatowi przypisano przy tym większe kompetencje, nawet jeśli ostatnie słowo pozostaje dla Stolicy Świętej. Jeśli chodzi o teksty wspólnot zakonnych, nie można teraz powiedzieć. Ogólnie rzecz ujmując, w przyszłości procedura tłumaczenia tekstów liturgicznych zostaje uproszczona.

Emerytowany papież Benedykt XVI uzala się nad „zaciemnieniem“ Boga w liturgii. Tutaj leży właściwa przyczyna kryzysu w Kościele, pisze 90-letni emerytowany Biskup Rzymu w przedmowie do rosyjskiego wydania swoich dzieł na temat liturgii. W dalece zakorzenionym w świecie nieporozumieniu dotyczącym reformy liturgii przesunięto instrukcje, zaś w centrum Służby Bożej umieszczono własną aktywność i kreatywność. Jeśli zaś pierwszeństwo Boga nie jest już w liturgii i życiu wyraźne, Kościół jest zagrożony. Taka jest refleksja Benedykta XVI. Przypomina dalej o podstawie z monastycznej reguły Świętego Benedykta z Nursji (ok. 480-547 r.), że nad Służbę Bożą nie wolno przedkładać. Założyciel zachodniego monastycyzmu świadomie formułuje to spoglądając na widoczne większe problemy w przebiegu pracy rolniczej, rzemieślniczej czy naukowej. Ten priorytet Boga obowiązuje nie tylko w życiu klasztornym, co podkreśla Benedykt XVI. Jeśli człowiek pomija Boga, podporządkowuje się konstruktom, które go zniewalają i kłócą się z godnością człowieka.

Z okazji 900-lecia założenia Opactwa Fontenay przez św. Bernarda z Clairvaux stowarzyszenie klasztoru zaprasza wraz z europejskimi scholami gregoriańskimi na duchowe święto. Jeden z najpiękniejszych klejnotów europejskiej architektury klasztornej ma rozbrzmieć śpiewem liturgicznym. Liturgia mszy świętej i liturgia godzin będą z tej okazji celebrowane ze średniowiecznych źródeł śpiewu cystersów. Uroczysta msza św. odbędzie się 16 września 2018 r. o 10:30, będzie i ku czci Świętego Bernarda będzie śpiew o 21:00. Schola będzie się składać z ok. 50 śpiewaków z całej Europy pod dyrekcją Olgi Roudakovej (dyrygentki scholi gregoriańskiej z Paryża). Dzień ten ma upamiętnić poświęcenie opactwa i jej założyciela oraz ma ukazać wierzącym własne

---

¹Tłumaczenie tekstu niemieckiego.

piękno kompozycji cysterskich XII wieku. Wskazówki praktyczne: Śpiewacy, którzy chcieliby dołączyć się do tej scholi gregoriańskiej, mogą rejestrować się przez internet: <http://gregorien.be>. Czasy prób i pozostałe ważne informacje są również tam dostępne. Wszyscy chętni, osoby Bogu poświęcone lub wierzący są zaproszeni do udziału w liturgii. Kapłanów zaprasza się serdecznie do koncelebracji mszy świętej. Pozostałe informacje pod adresem: ascarcez@ulb.ac.be

24 sierpnia 2017 r. papież Franciszek przemawiał w Rzymie w ramach „Tygodnia Liturgii“: Kierunkiem soboru było w respekcie dla „zdrowej tradycji“ wskazać właściwą drogę, co obowiązuje już od ponad 50 lat dla całego Kościoła. Przy aplauzie mówił: „Możemy z pewnością i autorytetem nauczania stwierdzić, że reforma liturgiczna jest nieodwracalna.“ Ojciec Święty jest świadomy, że ta droga jeszcze się nie skończyła. Dziś chodzi o to, żeby na nowo odkryć powody ówczesnej reformy i je przemyśleć, kontynuuje Franciszek. Należy strzec się lektur powierzchownie traktujących ten temat. Tydzień Liturgii, jak jest on od wielu lat obchodzony we Włoszech, jest dobrym środkiem w tym celu. ... Bogactwem Kościoła rzymskokatolickiego pozostają zróżnicowane ryty i modlitwy, które istnieją poprzez jedność z innymi kościelnymi tradycjami i Kościołami wschodnimi. Przez to Duch Święty wyraża się „niepowtarzalnym głosem“, przez modlitwę do, z oraz w Chrystusie, na chwałę Ojca i Zbawienia całego świata. (źródło: Radio Watykańskie, tłum. z j. niemieckiego)

W kwietniu 2017 r. papież Franciszek przemawiał do muzyków kościelnych: „Z jednej strony chodzi o to, aby zachować bogate i różnorodne dziedzictwo oraz by je uwypuklić“, podkreśla papież. „Przy czym obowiązuje wykluczenie spojrzenia nostalgicznego lub całkiem archeologicznego. Z drugiej strony należy tego dokonać tak, żeby muzyka duchowa i kościelna została w pełni inkulturowana w artystycznym i muzycznym języku teraźniejszości.“ Ważne zostaje, aby słowa Boga tłumaczyć w śpiewie, dźwięku i harmonii tak, aby „zadrżały serca ludzkie“. Nie zawsze jest to aż tak łatwe, podkreśla Franciszek ze wskazaniem na problemy z wprowadzeniem muzycznego języka potocznego do liturgii. „Czasem przeważa tu przeciętność, płytkość i banalność“. Tu konieczna jest odnowa muzyki liturgicznej i śpiewu, przede wszystkim jej jakości. „Zachęcam was do tego, aby nie tracić z oczu najważniejszego celu: pomocy zgromadzeniu liturgicznemu i ludowi Bożemu, w braniu udziału w liturgii i jej odbiorze wszystkimi zmysłami fizycznymi i duchowymi.“ (źródło: Radio Watykańskie, tłum. z j. niemieckiego)

Aktywność Sekretariat ds. Liturgii

Na Adwent 2017 wysłano pocztą elektroniczną wersję próbną projektu nowego Graduale Cisterciense (część na Adwent). Pragnę podziękować wielu wspólnotom z całego świata, które były gotowe, aby sprawdzić te wersję praktycznie. O wiele bardziej jestem wdzięczny za wspaniałe odpowiedzi zwrotne i konstruktywną krytykę. Kto nie otrzymał projektu, może pobrać plik online: <http://www.forstverwaltung-heiligenkreuz.at/index.php?id=81>

Projekt nowego Usus jest gotowy. Przedstawiono go na Synodzie Zakonu w 2017 r. oraz przedyskutowano. Do następnego Synodu 2019 będzie on przejrzany przez członków synodu, a następnie na nowo omówiony. Wskazówki na ten temat są mile widziane.

Następny Synod odbędzie się w 2019 r., a następna Kapituła Generalna w 2020. Jeśli ktoś ma zastrzeżenia, prośby lub chciałby poruszyć zagadnienia liturgiczne, może mi je przedstawić, a ja spróbuje je przekazać odpowiednim gremiom.

Po zamknięciu klasztoru Himmerod w 2017 r. przesłano mi do Heiligenkreuz wiele ksiąg liturgicznych. Chodzi o stare cysterskie brewiarze, Graduale, Antiphonale, psalterze, itp. Wspólnoty, które potrzebują tego rodzaju ksiąg, mogą się do mnie zwracać.

Nowe publikacje i inne wydawnictwa

Charles CUMMINGS OCSO, Monastic Practices. Revised Editions, MW 47, Collegeville Cistercian 2016, 210 S. ISBN 13 978-0-8790-7050-2.

Abbatia Sanctae Mariae de Pratolea, Liber Antiphonarius pro diurnis horis, Tomus I: De Tempore, Liturgiae horarum monasticae schema B, 845 str., dwukolorowy druk. ISBN: 9788885931978 (oprawa papierowa), ISBN: 9788885931992 (oprawa skórzana). Zamówienia: Libreria Musidora – Parma, musidora.libri@libero.it, Telefon: +39-0521-252564.

The Psalterium Project, Recording the complete Latin Psalter in Gregorian Chant, Hartkrtiana. 12 CDBox with documentary DVD & Textbook “Psalterium Currens” (247 stron). Zamówienia: www.psalmechant.com oder hartkeriana@gmail.com.

Odpowiedzi na nadesłane pytania:

π Kiedy i gdzie opatki i opaci mogą nosić die pontyfikalnia?

Wszystkie pontyfikalnia lub insygnia nosi się dopiero od benedykcji, jedynie pektorał noszony jest już od czasu wprowadzenia po wyborze. Emerytowani opaci mogą dalej nosić pierścień, infułę i pastorał, jednakże tylko w kościołach zakonu za zgodą przełożonego domu; co się tyczy pektorału należy poddać to decyzji urzędującego przełożonego (opata, opatki). Pierścień: Nosimy zawsze, poza Wielkim Piątkiem. Pektorał: Dowolnie, na habicie; zawsze na stroju chórowym (kukulli) na fioletowej wstędze/sznurze, w czasie mszy pontyfikalnej między stulą i ornatem na łańcuchu tzn. na ornacie. Infuła: W czasie mszy pontyfikalnej w każdym kościele zakonu, za zgodą przełożonego domu. Pastorał: W czasie mszy pontyfikalnej w każdym kościele zakonu, jeśli przełożony domu się zgodzi; w Rzymie tylko papież. Pod dalmatyką: W mszy pontyfikalnej dobrowolnie na komży, obowiązkowo podczas benedykcji dla udzielających jej i kandydata do benedykcji. Piuska: dowolnie do habitu (białe i ewentualnie fioletowe), w mszy pontyfikalnej pod lub zamiast mitry. Prälaticz (dosł. prałatyca) (strój chórowy prałatów z rokiętą (komżą biskupią), białym/czarnym mucetem i białym/czarnym biretem: należy nosić bardzo rzadko (wg „Deklaracji...” z 2000 r.), tylko podczas uroczystości/święta, świątecznych, liturgicznych okazji w nie bezpośrednim klasztornym-wewnętrzny terytorium.

π Jak należy obchodzić wspomnienia w Adwencie i Wielkim Poście?

Wspomnienia obowiązkowe (memoria) traktuje się w dni tygodnia Wielkiego Postu jak wspomnienia nieobowiązkowe (memoria ad libitum) i ustępują dniom tygodnia. W godzinie czytań, jutrzni i nieszporach można wspomnienia zachować jako commemoratio: W godzinie czytań dodajemy po lekturze z ojców i ich responsoriach odpowiednie czytanie hagiograficzne z ich responsorium do tego, a kończy się oracją danego wspomnienia świętego. W jutrzni i nieszporach można po oracji, których formułę końcową się opuszcza, dodać antyfonę i oracje świętego z dnia. Podczas mszy świętej można jednak w miejsce modlitwy z dnia zmówić modlitwę ze wspomnienia. Pozostałe części należy wziąć z dnia. Używa się barwy fioletowej w paramentach liturgicznych.

π Jakie programy nadają się do składania notacji choralowej?

W przeszłości było bardzo sensowne i pomocne korzystanie z katalońskiego programu „Grego” i francuskiego „Grégoire” (<http://gregoire.tele.free.fr/>). Oba programy nie działają już na aktualnym „Microsoft Windows” lub tylko ograniczenie. Aktualnie poleca się chętnie programującym i myślącym abstrakcyjnie: „Gregorio” lub „GregorioTEX”, który działa poprzez LaTeX i .gabc . Informacje: <http://gregorio-project.github.io/>. Dla wizualizujących osób lepszy jest font „Caetiliae”: <https://marello.org/caeciliae/> Działa on jednak tylko na droższym software „Adobe InDesign” lub „Adobe Illustrator”. Oba są programami profesjonalnymi, których można wielokrotnie używać, jednak są one także drogie.

π Jakie jest właściwe ułożenie rąk podczas Ojciec Nasz na mszy świętej?

Koncelebransi „ręce do modlitwy” tzn. z rozpostartymi dłońmi, wszyscy inni, trzymają ręce pod szkaplerzem (jeśli nie mają kukulli) lub z opuszczonymi rękami w dół (jeśli noszą kukulle). W stallach stoi się do tego „extra stalla” ze spojrzeniem w kierunku ołtarza.

π Czy teksty czytane podczas liturgii powinno się także śledzić, czytając, czy po prostu słuchać?

Tak długo, jak zna się język liturgii i można spokojnie śledzić go, radzę zawsze słuchanie. Chciałbym zacytować tu Romano Guardiniego: „Człowiek przyjmuje Słowo Boże w pełni, słuchając Go. Słowo nie oznacza tylko rozumu, lecz człowieka. Ma w sobie rodzaj człowieka i poszukuje żywej jedności ducha i krwi, duszy i ciała. Do wnętrza powinno być to Słowo przyjmowane; nie tylko w swoim sensie, lecz także z jego kształtem, brzmieniem, jego ciepłem i mocą. To jest to, co mówi słowo o ziarnie. Do tego musi być to słowo także rzeczywiście usłyszane, nie tylko czytane. Słowo powinno poprzez przechodzić przez ucho wewnętrzne, nie przez oko – tak samo jak my odbieramy formę i barwę nie za względu artystycznego przekształcenia uchem, lecz okiem. Tego „jak” nie można oddzielać od tego „co”. Słowo przekazywane poprzez pismo i oko jest czym innym od słowo mówionego/wypowiedzianego i słyszane uchem. Podczas lektury słowo kurczy się; miejsce dźwięku zajmuje druk. Podczas nabożeństwa czy mszy słowo nie powinno być tylko czytane. Gdyby było to zamierzone, należałoby tylko rozdzielać księgi, aby wszyscy: kapłani i wierzący, mogli się w ciszy wgłębiać w tekst. Wyszłaby wtedy wspólnota czytających i niestety podczas mszy zdarza się też często, że jest tak, a nie więcej. To nie powinno się wydarzyć. Słowo powinno ze Świętej Księgi wstępować na usta, przechodzić przez przestrzeń kościoła, słyszane słuchającymi uszami i przyjmowane gotowym sercem.” (tłumaczenie z j. niem.: Romano Guardini, „Besinnung vor der Feier der heiligen Messe”, Mainz, 1947, 112)

π Czy w trakcie Triduum Paschalnego odmawia się „Gloria Patri” na końcu psalmów?

Tak, w odnowionej liturgii już tak. Wcześniej nie było przewidzianego „Chwała Ojcu” w rzymskiej i cysterskiej liturgii w oficjum za zmarłych i w wielkanocnym Triduum na końcu psalmów. Odnowiona liturgia rzymska nie zna już tego typu wyjątków, stąd i nasz zakon ich zaniechał.

Zakończenie

We wrześniu 2017 r. papież Franciszek przyjął na audiencji kapitułę generalną cystersów surowszej obserwacji - trapistów. Mówił do nich m.in.: „Jesteście sami i oddzieleni od świata, abyście odnaleźli drogę do Boga, a jednocześnie jesteście powołani do tego, aby dzielić wasze duchowe doświadczenie z waszymi braćmi i siostrami. Do tego wymagana jest równowaga między osobistą kontemplacją,

przywiązanie do liturgii Kościoła i przyjmowanie wszystkich szukających miejsca ciszy, aby móc doświadczyć spotkania z Bogiem.“ (tłum. z j. niem.)

Tymi słowami kończę ten list. Niech Pan Bóg wam wszystkim błogosławi!

Z braterskim pozdrowieniem,
Wasz fr. Cœlestin Nebel O.Cist.

Osiągalny jestem w następujący sposób:

Pocztowo: Stift Heiligenkreuz, Markgraf-Leopold-Platz 1, 2532 Heiligenkreuz im Wienerwald, Austria

e-mail: liturgia@ocist.org

telefon: +43 680 44 64 364 (komórkowy) lub: +43 2258 8703 (furta klasztorna)

[Tłumaczenie: Fr. Fidelis Kaliciak O.Cist. (Szczyrzyc)]